

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна**

**Філософський факультет
Кафедра теоретичної і практичної філософії
імені професора Й. Б. Шада**

**«НОВИЙ ОРГАНОН» (1620)
ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКА ФІЛОСОФІЯ**

**ДО 400-РІЧЧЯ ВИХОДУ ТРАКТАТУ
«НОВИЙ ОРГАНОН» ФРЕНСІСА БЕКОНА**

Матеріали міжнародної наукової конференції

(18–19 грудня 2020 року, м. Харків)

Харків – 2021

УДК 1(091)

Ресстраційне посвідчення УКРІНТЕІ МОН України

(№ 712 від 20 листопада 2020 р.)

Затверджено до друку рішенням Вченої ради

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

(протокол № 4 від 29 березня 2021 р.).

Редакційна колегія конференції:

Карпенко І. В., *д. філос. н., проф., декан філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, голова редколегії;*

Перепелиця О. М., *д. філос. н., завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора ІІ. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;*

Абашнік В. О., *д. філос. н., професор кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора ІІ. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;*

Прокопенко В. В., *д. філос. н., професор кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора ІІ. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;*

Редько Є. О., *к. філол. н., доцент кафедри українознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.*

Адреса редакційної колегії:

61022, Харків, майдан Свободи 6, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, філософський факультет, кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора ІІ. Б. Шада, к. 293, тел. (057) 707-52-71.

«Новий Органон» (1620) та університетська філософія. До 400-річчя виходу трактату «Новий Органон» Френсіса Бекона». Матеріали міжнародної наукової конференції, 18–19 грудня 2020 р. – Х : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. – 160 с.

Тексти подані в авторській редакції. Автори несуть відповідальність за точність наведених цитат, власних імен і відповідність посилань оригіналу.

ISBN 978-966-285-693-4

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2021.

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2021.

ЗМІСТ

Абашнік В. О.

ФРЕНСІС БЕКОН У ХАРКІВСЬКІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ 5

Айтов С. Ш.

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ К. ПОППЕРА ТА ІСТОРИЧНА АНТРОПОЛОГІЯ ЯК
СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ 13

Бейлін М. В., Гончаров Г. М.

МЕТОДОЛОГІЧНА ПОЛІФОНІЯ ОСМИСЛЕННЯ СВІТОГЛЯДНО-
НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ Ф. БЕКОНА 18

Бойченко М. І.

«НОВИЙ ОРГАНОН» ФРЕНСІСА БЕКОНА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА
ПЕРЕДУМОВА ПРОЄКТІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА 26

Вільчинський Ю. М.

ЕПОХА, КОЛИ ДУХ УСВІДОМЛЮЄ СЕБЕ ВІЛЬНИМ 32

Газнюк А. М., Семенова Ю. А.

ДИСКУСІЇ ПРО СУТНІСТЬ НАУКИ: ВІД Ф. БЕКОНА ДО СУЧАСНИХ
МОДЕЛЕЙ І КОНЦЕПЦІЙ 35

Глой К.

ФРЕНСІС БЕКОН: РОЗУМІННЯ ПРИРОДИ 42

Григорків-Коротчук І. Р., Руснак І. Г.

МЕТОД МОДЕЛЮВАННЯ ТА ЕМПІРИЗМ Ф. БЕКОНА 49

Загрійчук І. Д.

ПЛАСТИЧНІСТЬ МИСЛЕННЯ ФРЕНСІСА БЕКОНА 55

Plin I.V.

READING (IN) FRANCIS BACON'S «THE NEW ORGANON» 58

Карр'є М.

ЦІННОСТІ ТА ОБ'ЄКТИВНІСТЬ У НАУЦІ: ВІД БЕКОНА ДО СУЧАСНОСТІ 65

Корабльова Н. С.

ФРЕНСІС БЕКОН, МИХАЙЛО ЕПШТЕЙН – ПРОЄКТИ
САМОВИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ В ПРОСТОРІ НАУК 74

Кудряшев А. Ф.

Ф. БЕКОН І «ОСТРІВНЕ» МИСЛЕННЯ 82

Макарова А. О. «НОВИЙ ОРГАНОН» ФРЕНСІСА БЕКОНА: СОЦІАЛЬНЕ У ДЗЕРКАЛІ АРХЕТИПНОГО»	89
Малівський А. М., Швецова М. Б. ФРЕНСІС БЕКОН: АНТРОПОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ «НОВОГО ОРГАНОНУ»	96
Овчаренко Н. М. МІФ У РОЗУМІННІ Ф. БЕКОНА ТА ФІГУРА «РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТАФОРІЙ»: ПРИНЦИПИ МЕТАФОРОТВОРЕННЯ	101
Перепелиця О. М., Храброва О. В. ДЕРЖАВА, НАУКА, ФІЛОСОФІЯ В ПЕРСПЕКТИВІ «НОВОГО ОРГАНОНУ»	104
Петрушов В. М. НОМІНАЛІЗМ ЯК ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ПІДСТАВА ФОРМУВАННЯ ЕМПІРИЗМУ Ф. БЕКОНА	108
Прокопенко В. В. ДО ПИТАННЯ ПРО АНТИАРІСТОТЕЛІЗМ Ф. БЕКОНА	111
Тимченко В. М. РОЗУМ ЗА МЕЖАМИ ПЕЧЕРИ, ЛЮДИНА ЗА МЕЖАМИ РОЗУМУ	117
Титар О. В. «НОВИЙ ОРГАНОН» Ф. БЕКОНА ЯК СТРАТЕГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДИ	124
Толстов І. В. ВПЛИВ ВІДКРИТТЯ АМЕРИКИ НА ПОЯВУ «НОВОГО ОРГАНОНУ» Ф. БЕКОНА	127
Храбров Г. О. ТЕХНОНАУКА Й ФІЛОСОФІЯ: ВІД НОВОГО ОРГАНОНУ ДО (ПОСТ)ПРОСВІТНИЦТВА	132
Ціттель К. ФРЕНСІС БЕКОН: ВЕЛИКЕ ВІДНОВЛЕННЯ	136
Шевчук С. Ф. ФРЕНСІС БЕКОН ЯК СИСТЕМАТИЗАТОР НАУКИ	145
Юркевич О. М. НАУКОВА ІНДУКЦІЯ Ф. БЕКОНА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	150
АВТОРИ	157

Украинской Губернии Федором Чановым представленное Февраля 27 дня 1831 года. Харьков: В Университетской Типографии, 1831. 42 с.

13. *Francisci Baconi Baronis De Verulamio De Dignitate Et Augmentis Scientiarum* / Francis Bacon. Wirceburgi: Stahel, 1779. 329 p.

14. Leuckfeld P. Zur logischen Lehre von der Induction. Geschichtliche Untersuchungen // *Archiv für Geschichte der Philosophie*. 1895. I. Bd. S. 33–58; 353–372.

15. Schad J. Institutiones philosophiae universae in usum Auditorum suorum conscripsit Joannes Schad / *Philosophiae tum theoreticae, tum practicae in Caesarea literarum, quae Charkoviae constituta est, universitate professor P.O. ac collegiorum consiliaris* / Tomus primus, Logicam puram et applicatam complectens. Charkoviae: Typis Universitatis, 1812 VI, 365 p.

Айтов С. Ш.

*Дніпровський національний університет залізничного
транспортів імені академіка В. Лазаряна*

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ К. ПОППЕРА ТА ІСТОРИЧНА АНТРОПОЛОГІЯ ЯК СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

Різноманітні аспекти філософії науки К. Поппера осмислені в роботах Д. Міллера, Д. Бронковського, Г. Нормана, Н. Респера, В. Садовського та ін. Однак проблема кореляції історичної антропології як сучасної філософії історії й філософсько-наукових концепцій автора «Відкритого суспільства та його ворогів» лишилася поза межами аналізу вчених. Історична антропологія як сучасна філософії історії являє теоретичну парадигму зазначеної сфери філософської думки, яка досліджує ментально-культурний горизонт каузальності, шляхів розвитку й можливих перспектив динаміки минулого.

Ідея К. Поппера про кореляцію наукового та повсякденного знання має істотне значення для формування теорії епістемології. Її філософ розумів як дисципліну про розвиток пізнання, котре розглядається як комплексний інтелектуальний феномен. Він складається із наступних компонентів:

1. Фізичні об'єкти та явища.
2. Багатоаспектні психічні феномени
3. Розумові, абстрактні феномени: зокрема наукові концепції, поезія, образотворче мистецтво [9, с.108].

Поєднання розуміння першого компоненту як сукупності певних природничо-географічних чинників (фізична географія), другого компоненту як психологічних проявів та явищ соціально-значущої поведінки особистостей і суспільств, третього компоненту як розвитку наукового пізнання та художньої творчості складає умови для комплексного осмислення феномену науки та культурних і психологічних елементів її розвитку. Аналіз цього проблемного поля складає когнітивні засади кореляції філософії соціально-гуманітарних наук К. Поппера та історичної антропології як сучасної філософії історії [2, с.46].

Наведені методологічні підходи розуміння причин розвитку наукових знань мають суттєве значення для студій у рефлексивному просторі історично-антропологічної площини філософсько-історичних теорій. Це пояснюється тим, що історично-антропологічні студії охоплюють усі гуманітарні фактори розвитку минулих епох у власних студіях. До них, відповідно, належать географічний контекст генези та проявів ментальності соціумів минулого; явища суспільної психології та повсякденного життя; феномени наукової й художньої творчості, обумовлені двома першими елементами.

Відповідно до концепції К. Поппера другий компонент є комунікатором між першим і третім [8, с.155]. Психологія соціуму та утворені на її засадах норми соціально-значущої поведінки виступають посередником дії природного середовища на особливості культурної і наукової діяльності певних суспільств. Третій компонент за К. Поппером є найбільш важливим для розуміння та дослідження соціально-гуманітарних дисциплін. Цей концепт має важливе значення для утворення методологій історичної антропології як сучасної філософії історії. Такий теоретичний підхід, за суттю, виявляється пізнавальною

основою розуміння впливу культурних моделей як джерела світоглядних орієнтирів та суспільної психології минулого на історичну динаміку.

Аналіз феноменів розумової діяльності К. Поппер вважав важливим завданням історичного пізнання. На його думку, можливо, найбільш значущою сферою історичної науки є ті її напрями, які вивчають розвиток людських думок, людського знання, зокрема становлення релігії, філософії, науки [8, с.181]. Дану тезу мислителя слід доповнити інновацією про необхідність осмислення ментальних та соціокультурних засад визначних творчих досягнень.

Цей чинник суспільно-гуманітарних дисциплін філософ розглядав як їх основну теоретичну властивість. Він вважав, що науковий аналіз реалізувати у суспільних і гуманітарних дисциплінах значно складніше, ніж у природничих [7, с.301]. Питання впливу соціально-культурного розвитку суспільства на наукові студії було важливим для дискусій британських вчених у 1930-ті рр. [3, с.55-56]. Диспути з соціально-політичних та філософських проблем істотно вплинули на ідеї К. Поппера про революційні процеси у суспільній та науковій динаміці [9, с.313]. Філософ вказував на необхідність розуміння історичних подій та дій людей, що беруть участь у цих подіях. На його думку, зрозуміти внутрішній світ особистостей минулого означає зрозуміти історичну ситуацію [6, с.332]. Це концептуальне положення К. Поппера фактично наближається до теоретичних підходів історичної антропології, спрямованих на осмислення поліаспектних ментально-культурних вимірів буття «людини в часі».

Осмислення філософсько-наукових теорій К. Поппера, котрі сфокусовані на розумінні пізнавальних засад та особливостей наук про людину й соціум дає підстави зробити висновок, що він розумів логічно-методологічну специфіку соціально-гуманітарних наук. Втім це розуміння було вельми нестійким. Так, засади наукових студій і парадигма їх динаміки досліджуються К. Поппером як загальні для соціально-

гуманітарних і природничих дисциплін [10, с.211]. Значною мірою «природничо-наукова абсолютизація» цих теоретичних уявлень стала результатом слабкої поінформованості британського мислителя у сучасній йому філософсько-історичній думці, зокрема в історично-антропологічних концепціях М. Блока, Л. Февра та інших учасників «школи «Анналів».

Важливою для філософського світогляду К. Поппера є ідея пояснення механізмів динаміки наукового знання через застосування теоретичної схеми біологічних процесів еволюції [3, с.349]. Подібні інтелектуальні погляди не тільки цього мислителя, а також численних спеціалістів у сферах фізики, біології, математики, філософії науки підсумував Г. Норман. На його погляд, засаднича думка К. Поппера полягає в тому, що суто науковими можна вважати лише концепції природничих дисциплін [5, с.101]. У річищі цієї парадигми мислитель відстоював тезу тотожності теоретичних підходів природничих та соціальних наук, оскільки вони у рівній мірі засновуються на принципах формальної логіки [12, с.37]. Цей тип логічної системи вважається багатьма природознавцями універсальним й таким, котрий може бути ефективно залучений для студій у будь-якій галузі наукового пізнання.

З точки зору соціально-гуманітарних методологій у дослідженнях динаміки історичних систем лінійні логічні пояснення та обґрунтування поступаються нелінійним. За Т. Адорно простота пояснень не може бути показником ефективності, коли предмет студій є складним [1, с.78]. Багатозначна логіка є більш ефективною для розуміння теоретичних проблем ментально-культурної розмірності каузальності динаміки минулого, які аналізуються в межах історичної антропології як сучасної філософії історії.

Отже філософія науки К. Поппера містить складну систему пізнавальних кореляцій з теоретичними підходами й проблемним полем історичної антропології як сучасної філософії історії. Вона включає такі елементи: ідеї про

повсякденне знання як інтелектуальну структуру, що протистойть раціональним процедурам наукових досліджень; гуманітарні аспекти теорії як важливі чинники динаміки наукового пізнання; осмислення когнітивних відмінностей природничого та історичного пізнання; реконструкція методологічних підходів наук про людину й соціум; зіставлення критеріїв раціональності історичних та природничих наукових дисциплін; аналіз критеріїв об'єктивності в історичних студіях; порівняння сутності логічних процедур у розумінні історичних та природничих процесів.

Література

1. Адорно Т. К. Логика социальных наук; [пер. с нем.] // *Вопросы философии*. 1992. № 10. С. 76–86.
2. Айтов С.Ш. Філософія науки К. Поппера: історично-антропологічні елементи методології // *Вісник Дніпровського національного університету. Серія ІФНІТ*. 2014. Випуск 22. С. 45–49.
3. Бронковский Д. Гуманизм и рост знания // Поппер К. *Эволюционная эпистемология и логика социальных наук*; [пер. с англ.]. М.: Эдиториал–УРСС, 2000. 462 с.
4. Миллер Д. Послесловие к русскому изданию «Объективного знания» // Поппер К. *Объективное знание. Эволюционный подход*; [пер. с англ.]. М.: Наука, 2002. С. 348–352.
5. Норман Г. Э. Карл Поппер о ключевых проблемах науки XX века // *Вопросы философии*. 2003. № 5. С. 96–102.
6. Поппер К. Историческое объяснение // К. Поппер *Эволюционная эпистемология и логика социальных наук*; [пер. с англ.]. М.: Эдиториал – УРСС, 2000. С. 330–339.
7. Поппер К. Логика социальных наук // К. Поппер *Эволюционная эпистемология и логика социальных наук*; [пер. с англ.]. М.: Эдиториал – УРСС, 2000. С. 298–313.
8. Поппер К. О теории объективного разума // К. Поппер *Объективное знание. Эволюционный подход*; [пер. с англ.]. М.: Эдиториал. – УРСС, 2002. С. 153–186.
9. Поппер К. Разум или революция? // К. Поппер *Эволюционная эпистемология и логика социальных наук*; [пер. с англ.]. М.: Эдиториал. – УРСС, 2000. С. 314–329.
10. Поппер К. Эволюционная эпистемология // К. Поппер *Эволюционная эпистемология и логика социальных наук*; [пер. с англ.]. М.: Эдиториал. – УРСС, 2000. С. 57–74.

11. Респер Н. Пирс, Поппер и методологический поворот // Поппер К. *Эволюционная эпистемология и логики социальных наук*, [пер. сангл.]. М.: Эдиториал-УРСС, 2000. С. 210–221.

12. Садовский В. И. Эволюционная эпистемология Карла Поппера // Поппер К. *Эволюционная эпистемология и логики социальных наук*. М.: Эдиториал – УРСС, 2000. С. 3–51.